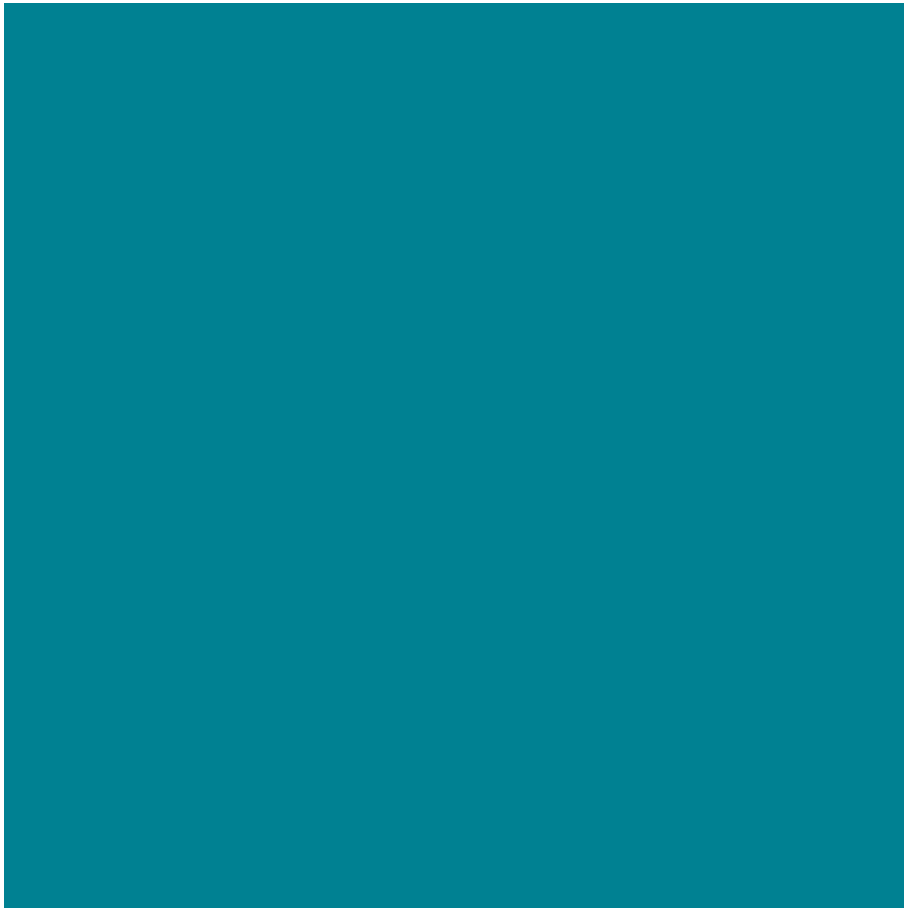

Internaffärer i nio livbolag

2004 : 2

Internaffärer i nio livbolag

INNEHÅLL

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	5
UTGÅNGSPUNKTER	7
Uppdraget	7
Finansinspektionens åtgärder	8
Regeringens förslag	9
PRISSÄTTNING, INTEGRITET OCH KONTROLL	10
Förmögenhetsöverföring	10
Närstående och närståendetransaktioner	12
"Rätt" prissättning	12
Styrelsens och ledningens integritet	12
Intern kontroll	13
RESULTAT	14
Styrdokument och beslutsunderlag	15
Prissättningsmetoder	17
Oberoende och beställarkompetens	18
Uppföljning och utvärdering	19
Ägarförhållanden	20
SLUTSATSER OCH FÖRSLAG	21
Riktlinjer hos bolagen enligt FI:s modell	21

Förord

Sedan drygt ett år har allmänhetens förtroende för livbolagen varit lågt. Ett antal affärer som har berört livbolagen har debatterats och många försäkringstagare har känt att deras intressen har åsidosatts. Finansinspektionen har haft fokus på denna fråga även sedan jag tillträdde som generaldirektör den 1 januari 2003. Det är viktigt att förtroendeskapande åtgärder vidtas och denna rapport är ett led i detta arbete.

3

FI har alltid varit vaksam på intressekonflikter och i denna rapport går vi nu vidare och kritiserar livbolagen för bristande analys och kontroll i dessa avseenden. I den diskussion som varit har jag ibland fått frågor om gränsdragningen mellan affärsmässiga ställningstaganden och FI:s roll i olika avseenden. För mig har gränsdragningen aldrig varit oklar. FI:s uppgift är inte att bedöma affärsmässigheten i olika transaktioner. Ansvaret gentemot de försäkrade för att dessa transaktioner är korrekta, såväl i juridisk som i moralisk mening, åvilar styrelsen och ledningen i företaget. Den standard som vi nu etablerar för koncerninterna transaktioner ger bolagen vägledning och ökar öppenheten på området.

FI kan i denna rapport inte redogöra för avtalsvillkor eller prissättningar eftersom bedömningen är att det faller under sekretesslagen. En större öppenhet skulle dock främja det konsumentskydd som inte fullt ut existerar i dag.

Ingrid Bonde
Generaldirektör

Sammanfattning

FI har systematiskt kartlagt koncerninterna transaktioner i nio traditionella livbolag. Syftet är att utarbeta en metod för tillsyn och att etablera en god standard för koncerninterna transaktioner.

5

God standard innebär att

- affärsmässiga relationer manifesteras i skriftliga avtal undertecknade av ojäviga firmatecknare
- jämförelser, analyser och beslutsunderlag dokumenteras och arkiveras
- prissättningen baseras på marknadsmässiga priser alternativt självkostnadspriser som grundas på orsakssamband
- samtliga avtalsvillkor vägs in vid fastställandet av prisets marknadsmässighet

De av FI förordnade revisorerna får i uppdrag att särskilt rapportera att den goda standarden följs.

Det är också rimligt att öka öppenheten inom detta område. Därför kräver FI att bolagen

- öppet redovisar hur internpriser sätts
- lämnar upplysningar om väsentliga koncerninterna transaktioner i årsredovisningen

FI:s granskning har omfattat avtal om kapitalförvaltning, IT-verksamhet, försäkringsadministration, distribution, marknadsföring och koncerngemensamma tjänster.

FI har funnit anledning att på olika punkter rikta kritik mot flera granskade livbolag. Generellt kan konstateras att det finns brister i operativ styrning och kontroll av de koncerninterna affärerna. I stort sett alla bolag brister i dokumentationen av jämförelser, analyser och beslutsunderlag. Därutöver har följande konstaterats.

- LF Liv, SEB Trygg Liv Gamla och SEB Trygg Liv Nya har enligt FI:s bedömning inte den bemanning som krävs för den operativa uppföljningen av sina kapitalförvaltningsavtal anställd i själva livbolaget
- Folksam Liv har inte personal anställd enbart för livbolagets räkning
- Skandia Liv har brister i avtalshanteringen

För att snabbt säkerställa att god standard etableras kommer FI att föra en konstruktiv diskussion med branschen i dessa frågor.

Genom den granskning FI har genomfört kan vissa inledande jämförelser redan nu göras. Dessa jämförelser har resulterat i att vi ställt ytterligare frågor till

- KPA Liv om nivån på kapitalförvaltningsarvodet
- SEB Trygg Liv Gamla om storleken på avtalsvitet vid uppsägning av kapitalförvaltningsavtalet.

Utgångspunkter

7

FI har genomfört en kartläggning av transaktioner med närstående företag i åtta icke vinstutdelande livaktiebolag samt ett ömsesidigt livbolag.

Syftet har varit att utveckla en modell för en enhetlig bedömning av transaktioner mellan livbolag och närstående företag.

FI vill med detta finna en naturlig utgångspunkt för konstruktiva diskussioner med de berörda bolagen för att etablera en god standard på området.

Uppdraget

Av Finansinspektionens rapport *Intressekonflikter i livbolag (2003:2)* framgår att riktlinjer och metoder för att säkerställa att transaktioner mellan livbolag och närstående företag sker på marknadsmässiga villkor varierar från livbolag till livbolag och med slag av transaktion.

FI har därför genomfört en kartläggning av existerande närståendetransaktioner i åtta icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag samt ett ömsesidigt livförsäkringsbolag. Bolagen är KPA Pensionsförsäkring, Länsförsäkringar Liv, Nordea Liv I, Salus Ansvar Liv, SEB Trygg Liv Nya, SEB Trygg Liv Gamla, Skandia Liv, SPP Liv samt det ömsesidiga Folksam Liv.

FI har kartlagt följande närståenderelationer:

- Kapitalförvaltning
- Distribution
- Försäkringsadministration
- IT-tjänster
- Marknadsföring
- Koncernoverhead

Syftet med kartläggningen har varit att ta fram en modell som ska användas vid bedömning av transaktioner mellan livbolag och närstående företag samt av livbolagens rutiner och kontroller avseende dessa transaktioner. I anslutning till detta kommer ett tillsyns- och revisionsinriktat metodstöd att utvecklas för att kunna kontrollera efterlevnaden. Vissa observationer redovisas i denna rapport.

Det är FI:s avsikt att arbetet med att ta fram en sådan plattform för tillsynen även kommer att fungera som en naturlig utgångspunkt för en diskussion med företrädare för de berörda bolagen med syfte att etablera en god standard på området.

ÅTGÄRDER PÅ LIVBOLAGSOMRÅDET 2003–04

Förtroendeskapande åtgärder riktade till livbolagen

- Öppen redovisning av ledande befattningshavares löner och förmåner
- Förändringar i ledningarna för Länsförsäkringar och Folksam
- Diskussion inom FI om revisorernas roll
- Löpande kontakter med Skandia Liv om den interna kontrollen
- Krav på inrättande av compliancefunktion
- FI förordnar dubbla revisorer i koncerner med livbolag

Livbolagens finansiella ställning

- Särskild granskning av livbolag med en solvens under tre
- Fokusering på att återställa livbolagens kollektiva konsolidering till 100. Samtliga bolag har tagit bort den s.k. Allanregeln. En del bolag har redan genomfört en momentan reallokering

Livbolagens hantering av intressekonflikter

- Metodutveckling och granskning av koncerninterna transaktioner
- Handelsbankens återbetalning av varumärkesavgiften till SPP
- Krav på oberoende ledamöter i livbolagens styrelser
- Associationsrättslig utredning tillsatt efter förslag från FI

Finansinspektionens åtgärder

FI:s övergripande mål är att bidra till finanssektorns stabilitet och effektivitet samt verka för ett gott konsumentskydd. För att dessa mål ska kunna uppnås inom en sektor som utvecklas och förändras i snabb takt, har staten en viktig roll att fylla genom att verka för olika väl avvägda regleringar, tillståndsgivning och tillsyn.

FI ska verka för att finansiella företag har en väl fungerande intern kontroll och en sund balans mellan kapital och risker samt motverka intressekonflikter och förtroendeproblem.

Regeringsuppdraget i mars 2003 att granska intressekonflikter i livbolagen resulterade i förslag till åtgärder för att stärka försäkringstagarnas intressen i livbolagens styrelser, åstadkomma bättre insyn i livbolagens närståendetransaktioner och en generellt sett förbättrad information.

De slutsatser som dras i rapporten och som inte innebär förändringar av gällande lagstiftning, har resulterat i följande åtgärder och krav från Finansinspektionens sida:

- Krav på upplysningar om relationer och transaktioner till närstående företag och inrättande av en compliancefunktion. Vidare förordar FI särskilda revisorer i livbolagen.

- Upplysningskravet utvecklas och stärks i denna rapport, inrättande av compliancefunktioner är under genomförande.
- FI kommer under 2004 att ha förordnat särskilda revisorer i livbolag inom koncerner.

Regeringens förslag

Finansinspektionens rapport ledde till att Finansdepartementet i december 2003 upprättade en promemoria för att konkretisera de åtgärder som regeringen avser att vidta i det korta perspektivet, det vill säga förslag till förändringar av försäkringsrörelselagen som föreslås träda i kraft den 1 juli 2004.

Nedan sammanfattas de förslag till åtgärder som regeringen lagt fram:

- Flertalet av styrelseledamöterna i icke vinstutdelande försäkringsaktiebolag och i ömsesidiga försäkringsbolag får varken vara anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern.
- Frågor om avtal mellan livbolaget och företag inom en grupp av närstående företag ska enbart få handläggas av styrelseledamöter som inte har rätt att även vara företrädare för dessa närstående företag.
- Det föreslås att livbolagen skapar riktlinjer för hantering av intressekonflikter mellan olika intressenter som bidragit till livbolagets kapital eller verksamhet.
- I icke vinstutdelande försäkringsaktiebolag bör försäkringstagare ingå i den personkrets som inte otillbörligt får gynnas eller förfördelas av styrelse eller bolagsstämma.

Prissättning, integritet och kontroll

SAMMANFATTNING

En god kontroll och styrning av priset för interna transaktioner i en koncern möjliggör en effektiv tillsyn av vinstutdelningsförbudet.

Enligt försäkringsrörelselagen är vinstutdelning till aktieägare i livförsäkringsbolag tillåten endast om det följer av bolagsordningen. I ömsesidiga bolag är all överföring av egendom till utomstående som inte motsvaras en prestation att betrakta som otillåten förmögenhetsöverföring. Att inom en koncern sälja varor och tjänster till ett livbolag till överpris eller att köpa varor och tjänster till underpris innebär otillåten vinstutdelning.

I detta avsnitt lämnas en kortfattad redogörelse för vissa begrepp och företeelser som är centrala i samband med den genomförda granskningen av livbolagen.

Förmögenhetsöverföring

Genom transaktioner mellan bolag i en koncern sker förmögenhetsöverföringar. Transaktioner som sker utan motsvarande prestation är i regel inte tillåtna. Det är mot den bakgrunden extra viktigt att kontrollera hur sådana transaktioner hanteras och prissätts. Att sälja varor och tjänster till livbolaget till överpris eller att köpa varor och tjänster till underpris innebär otillåten vinstutdelning.

Finansinspektionens intresse för koncerninterna transaktioner sträcker sig längre än det strikt legala. Målsättningen är att det ska utvecklas en standard på området som även uppfyller etiska krav och som verkar förtroendeskapande för branschen i allmänhet och livförsäkringsaktiebolag i synnerhet.

Vinstutdelningsförbudet

Det övergripande intresset vid bedömning av närståendetransaktioner är att säkerställa att dessa inte leder till en otillåten vinstutdelning. Enligt försäkringsrörelselagen (1982:713) är vinstutdelning till aktieägare i livförsäkringsbolag tillåten endast om det följer av bolagsordningen. Vad avser ömsesidiga bolag är all överföring av egendom till utomstående (t ex närstående bolag i samma grupp) som inte motsvaras av en prestation att betrakta som otillåten förmögenhetsöverföring, varför motsvarande regler och rutiner som för försäkringsaktiebolag bör gälla vid transaktioner med närstående även i denna typ av bolag.

Trots att verksamheten i icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag ofta beskrivs som att den bedrivs "enligt ömsesidiga principer", finns det dock en stor och avgörande skillnad mellan dessa bolag och äkta ömsesidiga försäkringsbolag, nämligen att försäkringstagarna i aktiebolagen saknar äganderätt i bolaget.

Som en konsekvens av att denna äganderätt saknas i försäkringsaktiebolagen och försäkringstagarna därför inte kan utöva någon beslutanderätt kan aktieägarna i vissa situationer trots vinstutdelningsförbudet gynna sig själva ekonomiskt på försäkringskollektivets bekostnad.

I ett äkta ömsesidigt försäkringsbolag har försäkringstagarna full äganderätt till bolaget och därmed även till de övervärden som uppstår i den löpande verksamheten. I ett försäkringsaktiebolag med vinstutdelningsförbud har dock historiskt det redovisade kapitalet ansetts skyddat mot otillåten vinstutdelning samt möjligtvis även sådana övervärden som är lättidentifierade och relativt omsättningsbara, t.ex. goodwill-värden i dotterbolag.

Mer svårbedömt blir läget när det gäller sådana övervärden som t.ex. nuvärdet av framtida vinster på redan gjorda marknadsinvesteringar, outnyttjad stordrifts- eller besparingspotential i befintlig verksamhet eller värdet av förvaltningsuppdraget avseende placeringstillgångarna.

Denna typ av "överföring" av värden från försäkringsbolag till dess ägare, står att finna i samband med överlåtelser av hela eller delar av försäkringsbolag till annan ägare eller i samband med ombildning till vinstutdelande bolag.

Det förefaller rimligt att anta att en börsnoterad bankkoncern som erlägger en köpeskillning på åtskilliga miljarder för att överta aktierna i ett icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag, agerar på helt affärsmässiga grunder och med syfte att skapa en långsiktigt god avkastning på den investeringen åt sina aktieägare. Köpeskillningen representerar ett nuvärde av de framtida positiva kassaflöden som bankkoncernen vid det tillfället bedömer att ägandet av detta (icke vinstutdelande) bolag kommer att generera i den vinstutdelande koncernen.

Hur uppstår då dessa positiva kassaflöden utan att det sker någon otillåten vinstutdelning? Det troligaste är att de i huvudsak uppstår genom att den övertagande parten har en positiv marginal på de tjänster som den ämnar erbjuda försäkringstagarna i det övertagna bolaget i form av kapitalförvaltning, distribution, försäkringsadministration etc. Detta är gott och väl och utgör ingen överföring av övervärden så länge dessa positiva marginaler inte till någon del – direkt eller indirekt – kan hänföras till den övertagna verksamheten.

Det är dock i högsta grad troligt att en del av denna positiva marginal uppstår p.g.a. stordrifts- och sammanläggningsvinster i samband med övertagandet eller att de är direkt knutna till konkreta värden i det övertagna bolaget, t.ex. värdet av nyttjanderätten till IT-system m m. Om det, med andra ord, uppstår ett värde utöver det egna kapitalet på grund av specifika egenskaper hos det övertagna bolaget så torde detta, logiskt sett, vara att betrakta som ett övervärde i bolaget vid tidpunkten för förvärvet. Vid en försäljning är det vanligen endast ägarna som får del av köpeskillningen och således tillgodogör sig detta övervärde.

Ovanstående resonemang visar att ägarna till ett icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag inte har någon strikt legal skyldighet att alltid agera med försäkringstagarnas bästa för ögonen. Däremot visar den senaste tidens s.k. affärer att det finns en förväntan hos allmänheten att ägarna uppfyller högt ställda krav på moral och etik i dessa frågor. Ägare som efterätter försäkringstagarnas intressen hamnar i en förtroendekris, vilket riskerar att ge återverkningar inte bara på ägaren utan på branschen i sin helhet.

Närstående och närståendetransaktioner

Med närstående avses juridisk person som direkt eller indirekt kan påverka beslutsfattandet i livbolaget. För livförsäkringsaktiebolag som är dotterbolag i en koncern ingår ägarbolaget och övriga koncernföretag i närståendekretsen.

Transaktioner mellan närstående kan exempelvis utgöras av

- köp och försäljning av tjänster
- köp och försäljning av fast egendom
- köp och försäljning av lös egendom
- licensavtal
- leasing
- lån och annan finansiering
- borgen och andra lämnade säkerheter.

”Rätt” prissättning

Vid fastställandet av att ett pris är korrekt (och således inte innebär en otillåten vinstutdelning), bör man utgå från ett marknadspris. Om priset i närståendetransaktion inte avviker från vad som skulle gälla mellan två fristående parter i motsvarande situation, är det marknadsmässigt.

Om det ej går att fastställa ett marknadspris bör utgångspunkten i stället vara att priset baseras på en självkostnads kalkyl, vilken i sin tur grundas på faktiska orsakssamband mellan den levererade varans eller tjänstens innehåll och dess resursförbrukning hos leverantören.

Styrelsens och ledningens integritet

Styrelsen i livförsäkringsaktiebolag utses av bolagsstämman (ägaren) och är därför inte oberoende i egentlig mening. För att undvika jäv och för att trovärdiggöra livbolagets förmåga att agera utifrån försäkringstagarnas intressen, bör en majoritet av styrelseledamöterna bestå av personer som inte samtidigt kan företräda närstående bolag.

Samma jävssituation som drabbar styrelsen, kan även gälla den operativa ledningen i livbolaget. I de fall ledningen består av tjänstemän med anställning i moderbolaget eller andra närstående företag såväl som i livbolaget (s.k. tillika-anställda) finns naturligtvis en risk för att deras agerande påverkas av deras tydliga beroendeställning gentemot ägarbolaget eller närstående företag.

Intern kontroll

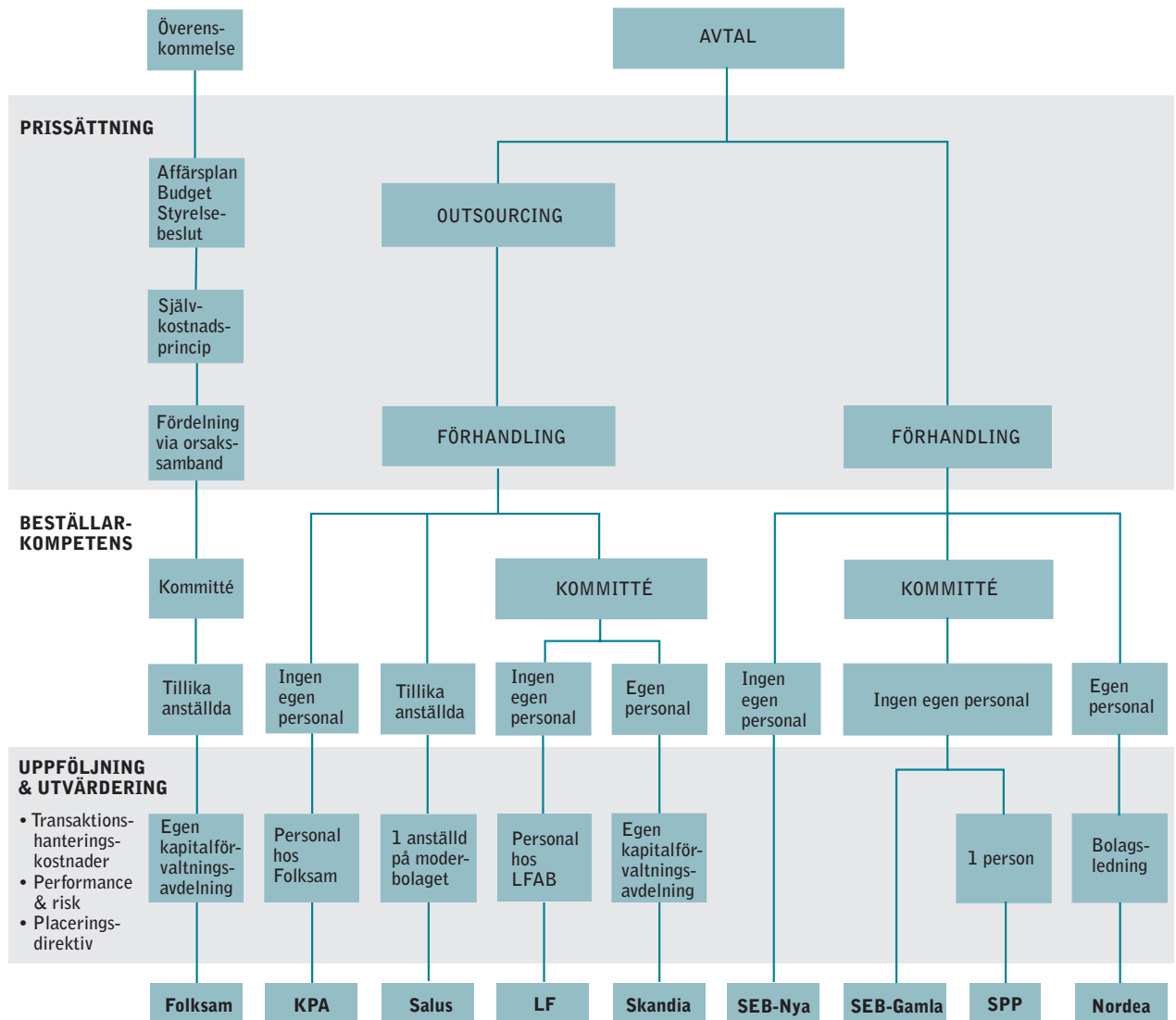
Livbolaget har ansvaret för att säkerställa att ingen otillåten vinstutdelning sker. Detta åstadkoms genom att upprätthålla en god intern kontroll.

Intern kontroll är en process som via den ytterst ansvariga styrelsen, ledningen och annan personal, med rimlig säkerhet ska säkerställa att företagets mål uppnås med avseende på

- verksamhetens ändamålsenlighet och effektivitet
- den ekonomiska rapporteringens tillförlitlighet samt
- efterlevnaden av tillämpliga lagar och förordningar.

KAPITALFÖRVALTNING – INTERN KONTROLL & STYRNINGSBESKRIVNING

STYRDOKUMENT

Figur 1: Översiktlig illustration över styrning och kontroll av kapitalförvaltningstjänster

Resultat

SAMMANFATTNING

15

- Livbolagens interna kontroll är i många fall otillfredsställande.
- Livbolagen har inte tillräckligt strukturerade rutiner för att dokumentera information i samband med förhandlingar med moderbolaget eller närstående företag.
- Dokumentation av marknadsmässigheten brister både vad gäller pris och övriga avtalsvillkor.
- Arvoden för kapitalförvaltningstjänster varierar kraftigt mellan olika bolag.
- Beställarkompetensen liksom uppföljning och utvärdering utgör ett särskilt riskområde inom de livbolag där den operativa ledningen de facto inte är anställd enbart i livbolaget utan också i moderbolaget eller närstående bolag.

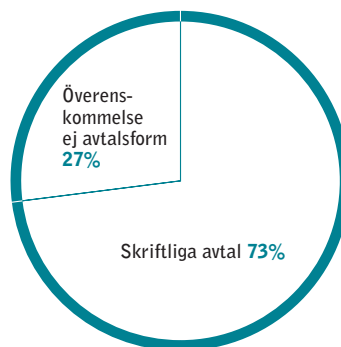
I denna kartläggning har FI gjort vissa iakttagelser som visar att den interna kontrollen i många fall är otillfredsställande.

Denna bedömning inriktar sig främst på iakttagelser beträffande beställarkompetens – särskilt vad avser den operativa nivån, metoder och dokumentationsunderlag för (marknads)prissättning och kostnadsfördelningar avseende olika tjänster samt rutiner för uppföljning, utvärdering och rapportering av att tjänstens utförande sker på ett ur livbolagens och försäkringstagarnas synvinkel effektivt sätt. Principerna för styrning och kontroll över interna transaktioner har kartlagts enligt en schematisk bild över kapitalförvaltningstjänster. (Se fig 1)

Styrdokument och beslutsunderlag

I kartläggningen har det framkommit att även utformningen av styrdokument i form av koncerninterna avtal varierar stort beroende på typ av transaktion. Tjänster för kapitalförvaltning styrs för samtliga livbolagen utom Folksam Liv av formella avtal, undertecknade av behöriga firmatecknare. Specificering och detaljrikedom varierar dock vad gäller tjänstens omfattning. Vissa specificerar placeringspolicy och tillgångsfördelning medan andra har mer övergripande målformuleringar beträffande kapitalförvaltningsprinciper.

När det gäller tjänster för koncernoverhead och marknadsföring är dessa ofta överenskommelse utan avtalsform.

Figur 2: Andel formella avtal/överenskommelser i förhållande till antal avtal

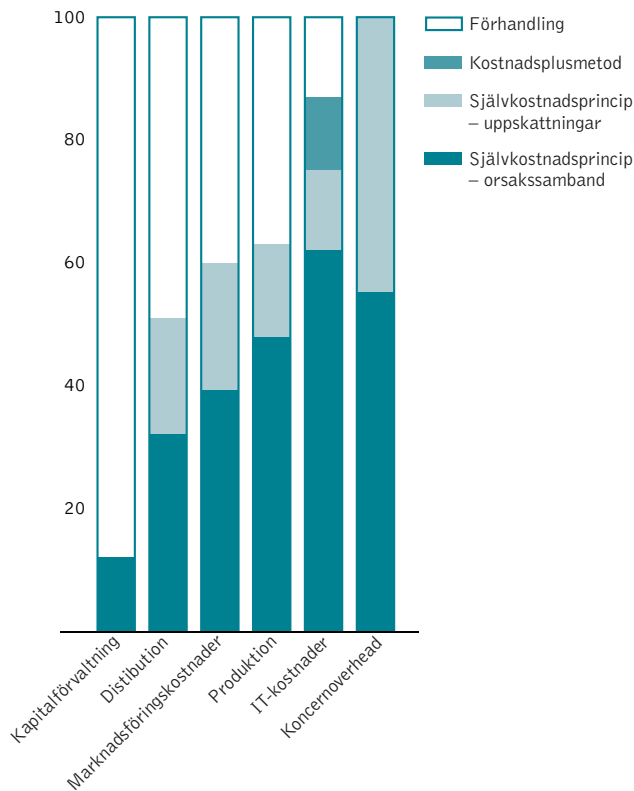
Vid förhandlingar förväntas det föreligga analyser kring självkostnader, andra, externa alternativ och strategiska avvägningar som till exempel avtalsperiodens längd. Kartläggningen tyder dock på att dokumentationen av dessa analyser är relativt knapphändig. De flesta livbolagen uppger att de vid prissättning av såväl kapitalförvaltning och distributionstjänster jämför med uppgifter om vad som är ett normalt prisspann ”på marknaden”. Undantag är till exempel Nordea som outsourcat fastighetsportföljen och i samband med detta köpt in extern kompetens som har kartlagt leverantörens pris- och servicenivå jämfört med övriga leverantörer.

Vi har i vår genomgång dock funnit tecken på att livbolagen inte har tillräckligt strukturerade processer för att dokumentera och arkivera de interna analyserna och informationssammanställningar som kan förväntas föreligga i samband med förhandlingar om en inbördes affärsrelation, som i flertalet fall utmynnar i ett avtal mellan parterna. I några fall hänvisas till ”översiktlig benchmarking mot kapital-/livförsäkringsmarknaden” eller ”officiell årsredovisningsdata”.

FI har i granskningen beträffande SEB Trygg Liv Gamla ställt sig frågande till storleken på avtalsvitet vid uppsägning av kapitalförvaltningsavtalet.

Beträffande avtalshanteringen är det värt att notera att denna inte alltid håller en tillräckligt hög grad av uppdatering. Skandia Liv exempelvis, arbetar med att uppdatera vissa väsentliga avtal som har varit eftersatta fram tills nu.

Livbolagens styrning och kontroll av kostnader för kapitalförvaltning försvåras av det faktum att kostnaden för köp och försäljning av värdepapper (courtage) inom ramen för uppsatta placeringsriktlinjer inte regleras i kapitalförvaltningsavtal. Dessa kostnader faktureras livbolaget utöver arvodet för kapitalförvaltning. Praxis är att det är kapitalförvaltarens uppgift att fördela affärerna mellan olika fondkommissionärer, inklusive de egna. Den potentiella risken är att kapitalförvaltaren, utan att bryta placeringsriktlinjerna i avtalet, omsätter portföljen oftare än nödvändigt för att generera intäkter åt den egna mäklarverksamheten.

Figur 3: Principer för prissättning – per transaktionstyp

Figur 4: Principer för prissättning – totalt

Marknadspris/Förhandlat pris

Marknadsprismetoden utgår från marknadspriset för varor, tjänster och immateriella rättigheter som är jämförbara med närstående transaktionen. Ett marknadspris kan utgöra det pris som företaget självt tillämpar vid transaktioner med utomstående parter för samma slag av varor och tjänster. Det kan vara svårare att erhålla uppgift om marknadspriset för samma varor och tjänster mellan utomstående oberoende parter, varför marknadsprismetoden oftast tillämpas vid transaktioner där marknadspriser finns dokumenterade (exempelvis råvaror och vissa slag av finansiella tjänster).

Kostnadsplusmetoden

Kostnadsplusmetoden utgår från kostnaden för att producera en viss vara eller tjänst med tillägg för ett marknadsmässigt vinstpåslag. Vinstpåslaget kan fastställas genom en s.k. jämförbarhetsanalys.

Självkostnadspris

Till skillnad från kostnadsplusmetoden ingår i regel inget vinstpåslag i vad som definieras som ett självkostnadspris. Självkostnaden fördelas lämpligen utifrån orsakssamband som till exempel mätningar av resursutnyttjande eller via olika fördelningsnycklar, men även uppskattningar förekommer.

Prissättningsmetoder

I vår kartläggning finner vi att den mest frekvent tillämpade principen för prissättning av interna tjänster är genom varianter av självkostnadsmetod. Av granskade avtal och överenskommelser har 57% haft utgångspunkt i självkostnad. Oftast sker fördelning genom att tillämpa orsakssamband som t.ex. mätningar av direkt nyttjande eller olika fördelningsnycklar, men även fördelning baserad på uppskattningar förekommer.

Illustrationen ovan över prissättningsmetod för olika närstående transaktioner tar dock ingen hänsyn till kostnadsmassa eller volym utan behandlar varje

avtalad tjänst, oaktat omfattning, som en enhet. Prissättningsmodellerna varierar beroende på vilken typ av tjänst som avses. Exempelvis visar det sig att kapitalförvaltningstjänster oftast baseras på principerna om marknads-mässigt pris baserat på förhandling, men att koncerngemensamma kostnader och IT-kostnader oftast debiteras via uttag av självkostnader.

Arvoden för kapitalförvaltningstjänster varierar kraftigt mellan olika bolag. Skillnaden mellan högsta och lägsta arvode är ca 0,25%-enheter. Det är dock svårt att göra jämförelser då arvodets nivå bestäms av ett flertal faktorer. Dessa faktorer är exempelvis förvaltningsvolym, omfattningen av uppdraget, portföljens sammansättning av tillgångslag/fördelning på geografiska marknader, särskilda kvalitativa begränsningar för förvaltningen samt hur aktiv förvaltningen är. Det är därför viktigt att bolagen kan förklara sambandet mellan dessa faktorer och hur de har påverkat arvodet för kapitalförvaltningstjänsten.

I de fall interna transaktioner prissätts genom kostnadsfördelning bör det enligt FI:s mening ske genom ett direkt orsakssamband för att i möjligaste mån kunna påverkas av livbolaget. SalusAnsvar Livs fördelning av indirekta koncernoverheadkostnader och IT-kostnader bedöms exempelvis vara baserade på allt för approximativa fördelningsnycklar.

Oberoende och beställarkompetens

Bolagen utser i allt större utsträckning oberoende ledamöter*. Graden av oberoende varierar och alla bolag utom SalusAnsvar Liv uppnår enligt FI:s uppfattning målet om minst 50 procent oberoende ledamöter idag.

Ofta försöker livbolagen lösa frågor om styrelsens kompetens som beställare genom att upprätta olika former av samrådsgrupper eller kommittéer med specialister inom aktuellt område. Dessa samrådsgrupper agerar sedan som beredande och kvalitetssäkrande instans inför styrelsen som har det yttersta ansvaret. Här sätts styrelsens kritiska och analytiska förmåga på prov så att inte de specialisttyngda stödgrupperna/kommittéerna får ett för stort ensidigt inflytande i beslutsprocessen.

Figur 5: Operativa ledningen

* Med oberoende ledamöter menas personer som varken är tjänstemän eller styrelseledamöter i närstående bolag.

Beställarkompetens utgör ett särskilt riskområde inom de livbolag där den operativa ledningen de facto inte är anställd enbart i livbolaget utan är tillika anställda i närstående bolag. Detta gäller Folksam Liv, KPA Pensionsförs, SalusAnsvar Liv som har tillika-anställda samt SEB Trygg Liv Nya, SEB Trygg Liv Gamla som i realiteten inte har egna anställda alls. SEB Trygg Liv har sedan detta uppmärksammats av FI beslutat att anställa en person med särskilt ansvar för uppföljning. Vad gäller Folksam hanteras denna risk genom att kostnadsfördelning sker genom ett väl nedbrutet orsakssamband och inte genom generella uppskattningar. Faktum kvarstår dock att från oberoendesynpunkt finns inte någon personal anställd enbart i Folksam Liv. Den nödvändiga och särskilda operativa kompetensen för beställning av kapitalförvaltningstjänster finns inte alltid direkt i livbolagen. I Länsförsäkringar Liv finns denna beställarkompetens hos ägarbolaget samtidigt som LF Sak står som motpart till den externa kapitalförvaltaren. I SPP Livs fall utgörs den operativa beställarkompetensen av en ”halv tjänst”.

19

I sammanhanget bör också poängteras vikten av att livbolaget, i en outsourcingssituation, inte avhänder sig erforderlig kritisk kompetens när det gäller att följa upp och utvärdera den utlagda verksamheten.

Uppföljning och utvärdering

På samma sätt som det finns variationer mellan livbolagen vad gäller uppbygg för prissättning av interna transaktioner, finns skillnader i utformning av kontrollsystem för uppföljning och utvärdering. Den interna utvärderingen av den köpta tjänstens kvalitet och nytta varierar i omfattning och inriktning. Här finns exempel på kommittéer särskilt sammansatta för utvärdering och målstyrning. I andra fall är det VD och/eller styrelsen som gör den direkta utvärderingen.

Merparten av livbolagen uppges ha arbetat aktivt med att definiera och tydliggöra innebörden i vissa avtalade tjänster. Tendensen är att öka graden av fördelning av självkostnader via orsakssamband snarare än uppskattningar. Andra förbättringar har inneburit att ingångna avtal har analyserats av båda parterna för att mer i detalj definiera vad som ingår i en tjänst (och därmed i den avtalade ersättningen) respektive vad som inte ingår.

En särskild omständighet som påverkar utvärderingen av kostnadsnivåer för internt utförda tjänster är den momseffekt som uppstår i och med att externt levererade tjänster är momspliktiga för livbolaget. Detta måste beaktas vid jämförelser med externa benchmarks.

Ägarförhållanden

Ytterligare en aspekt som är viktig att beakta är att olika ägarförhållanden kan ge upphov till olika intressekonflikter. Det vanligaste är att ett icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag ägs av ett marknadsnoterat bolag. Detta gäller Skandia Liv, SPP Liv, Nordea Liv, SalusAnsvar Liv, SEB Trygg Liv Nya, SEB Trygg Liv Gamla.

20

Samtidigt är även en rättvis fördelning mellan olika kollektiv inom kundägda företagsgrupper viktig att beakta. Folksam Liv är ömsesidigt medan Länsförsäkringar Liv och KPA är försäkringsaktiebolag som ytterst ägs av andra försäkringstagarkollektiv och har därför klassificerats som "andra ägarintressen" för att belysa detta förhållande.

Figur 6: Ägarförhållanden i de granskade livbolagen

Kundägt: Folksam
Andra ägarintressen: KPA, LF
Marknadsnoterade: Skandia Liv, SEB Trygg, Nya & gamla SPP, Nordea, Salus Ansvar

Slutsatser och förslag

SAMMANFATTNING

21

Det saknas etablerad praxis eller god standard för hur koncerninterna avtal hanteras. Bolagen måste därför fastställa kvalitativa riktlinjer för detta.

Finansinspektionens uppfattning är att god standard innebär:

- att den interna prissättningen för tjänster till alla delar varit marknadsmässig och inte missgynnat någon part
- att livbolaget har entydiga instruktioner för att hantera interna avtal och en fungerande oberoende kontrollfunktion som fortlöpande bevakar att hanteringen följer styrelsens krav
- att skriftliga avtal eller underlag existerar, att dessa är fullständiga och rättvisande och från objektiv synpunkt ingångna på marknadsmässiga grunder

För att livbolagen ska komma tillrätta med de förtroendeproblem som branschen har är det nödvändigt att bolagen själva vidtar korrigerande åtgärder i förtroendeskapande syfte. Finansinspektionens insats består i att ta fram ett ramverk för detta arbete.

Riktlinjer hos bolagen enligt FI:s modell

Vår kartläggning visar att det idag inte finns en etablerad praxis för hur koncerninterna avtal hanteras. Bolagen måste fastställa riktlinjer för sådana avtal som når upp till en bestämd kvalitativ nivå. Den kvalitativa nivån kan anses etablerad i med framtagandet av FI:s metod för granskning av koncerninterna transaktioner.

Metod för granskning

Inledningsvis sker en identifiering av inneboende risker inom branschen och vid det enskilda livbolaget. Denna analys görs top-down från styrelsenivå och vidare ner i organisationen och syftar till att identifiera och bedöma de enskilda förutsättningarna för risken att väsentliga fel kan inträffa, i detta fall med avseende på intressekonflikter, och dess konsekvenser.

Utgångspunkten är analysen ovan i kombination med en fördjupad transaktions- och processanalys vid livbolaget.

Successivt preciseras och avgränsas risken och dess potentiella felkällor. Ofta ställs specifika frågor vars svar sammanvägs för en helhetsbedömning. Exempelvis:

- Är policyn för hantering av koncerninterna avtal tydlig nog?
- Är riktlinjerna ändamålsenliga och operationella? Förstås de av de berörda?
- Finns en effektiv och oberoende compliance-funktion?
- Är livbolagets dokumenterade analys av jämförbara marknadspriser fullständig

Nästa konkreta steg är en fokuserad och djupare analys utifrån de enskilt identifierade och preciserade riskerna enligt momentet avseende riskbedömning ovan. Var i de enskilda processerna/flödena och hur, har livbolaget upprättat nyckelkontroller för att hantera och styra de identifierade riskerna?

- Är dessa kontroller dokumenterade och operativt effektiva?
- Saknas något kontrollmoment för en viss risk?
- Hur kan nyckelkontrollerna funktionstestas och verifieras?

Ovan nämnda analyser och bedömningar leder till en kombinerad angreppsplan indelad i fokuserade och bekräftande granskningsmoment. De fokuserade åtgärderna syftar till att styrka eller eventuellt ompröva den interna kontrollens styrka i att ta hand om de identifierade riskerna på ett tillfredsställande sätt.

God standard

En kvalitativt tillfredsställande standard bekräftar följande:

- att vare sig styrelsen eller enskilda styrelseledamöter har haft eller utövat ett sådant bestämmande inflytande i syfte att påverka styrning och kontroll av livbolagsverksamheten och särskilt avseende affärstransaktioner med närstående.
- att den interna prissättningen för tjänster inom gruppen av närstående företag, och särskilt med avseende på livbolaget, till alla delar varit marknadsmässig och inte missgynnat någon part.
- att livbolaget har entydiga policies/riktlinjer/instruktioner m.m. för att hantera koncerninterna avtal och en fungerande oberoende kontrollfunktion (bl.a. compliance) som fortlöpande bevakar att processen följer styrelsens krav, riktlinjer och intentioner.
- att alla data, all information och de tilläggsupplysningar, som rimligen kan behöva presenteras för olika intressenter i detta avseende, har redovisats fullständigt och riktigt i t.ex. årsredovisningen.
- att skriftliga avtal eller underlag existerar, att dessa är fullständiga och rättvisande och från objektiv synpunkt ingångna på helt marknadsmässiga villkor.

Dokumenterade jämförelser, analyser och beslutsunderlag

Ovan är exempel på preciseringar av vad som rimligen är en god standard och utgör därmed också kontrollmålen för tillsynen och revisionen. Bevisbördan ligger hos styrelsen:

- Är processerna för att nå dessa mål fullständiga?
- Utförs korrekta och riktiga beräkningar med avseende på prissättningar?
- Existerar avtal för samtliga väsentliga transaktionsflöden med olika parter?
- Är värdet av utförda/erhållna tjänster relevant och marknadsmässigt?
- Har all information presenterats och redovisats för att FI och revisorerna ska kunna utföra tillsynen respektive revisionen effektivt?
- De av FI förordnade revisorerna får i uppdrag att särskilt rapportera att den goda standarden följs.

Finansinspektionens rapporter

finns på www.fi.se

- 2004:1 Bankernas klagomålshantering
- 2003:4 Från konto till konto V
- 2003:3 Finanssektorns stabilitet 2003
- 2003:2 Intressekonflikter i livbolagen
- 2003:1 Stärkt skydd för trafikskadade – åtgärder och förslag
- 2002:9 Från konto till konto IV
- 2002:8 Riskmätning och kapitalkrav II
- 2002:7 Finanssektorns stabilitet 2002
- 2002:6 Från konto till konto III
- 2002:5 Vägar till en utvecklad e-service
- 2002:4 FI:s samverkan med granskningsmän
- 2002:3 Från konto till konto II – bankernas åtgärdsplaner
- 2002:2 Från konto till konto I – bankernas överföringstider
- 2002:1 Agenda för en ny marknadstillsyn
- 2001:8 Where to Go after the Lamfalussy Report
- 2001:7 Fondbolagens information och interna kontroll
- 2001:6 Finanssektorns stabilitet 2001
- 2001:5 Den finansiella infrastrukturens sårbarhet
- 2001:4 Internet, normer och marknad – en internationell utblick
- 2001:3 Aktiemarknad för alla – nya krav i ny miljö
- 2001:2 Missvisande kreditupplysningar – åtgärder och förslag
- 2001:1 Riskmätning och kapitalkrav

Finansinspektionen
Box 6750, 113 85 Stockholm
Tel 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se